

Knyaz Mirzəyev,
filologiya elmləri doktoru,
professor,
Almatı şəhəri.

Azərbaycan xalqı Qazax xalqı ilə nə dərəcədə bağlıdırsa, Bakı ilə Almatı da birbirinə o qədər bağlı və doğmadı. Tarixən iki iri şəhərin müstəvisində iki türkdilli köklü xalq həmişə bir birini dəyərləndirib, uğurlarına sevinib, uğursuzluqlarına kədərlənib. Bu mənada əlaqələrin tən ortasında elmi-ədəbi münasibətlərin qarşılıqlı vəhdəti dayanıb. Daim Azərbaycandan Qazaxıstana alimlər, şairlər, yazıçılar gəlmiş, irili-xırdalı tədbirlərin iştirakçısına çevrilmiş, eyni zamanda mütəmadi surətdə ölkəmizin elm-mədəniyyət xadimləri Odlar Yurduuna təşrif aparmış, ordan zəngin təəssüratla qayıtmışlar. İndi bu ünsiyyətin fəvqündə dayananlardan biri Əbu Nəsr Əl-Fərabi adına Qazaxıstan Milli Universitetinin rektoru, texnika elmləri dostoru, akademik Galim Mutanovdur.

Hər şeydən öncə, etiraf edək ki, G.Mutanov milli düşüncəli ziyalı, böyük türkçüdür. O, Azərbaycanı sevir, alimləri, şairləri, ictimai xadimləri ilə dostluq edir, hər yerdə bu türkdilli müstəqil dövlətlə fəxarət duyduğunu bildirir. Rektoru olduğu Fərabî Universitetində Azərbaycan dili və ədəbiyyatı mərkəzi açıb, klassik ədiblər ali məktəbdə tədris edilir. Xaqani, Nizami, Nəsimi, Füzuli, Axundov və başqaları. O iki xalqın əlaqələrinin ümumi inkişafına böyük dəstək və önəm verir.

Bu yaxınlarda isə Bakıda "Qanun" nəşriyyatında Mutanovun şeirlər kitabı çap olunub. Seçmə nümunələri mərhum tərcüməçi Nizami Zöhrabi Qazax dilindən birbaşa Azərbaycan türkçəsinə çevirmişdir. "Nura boya dünyanı" adlı bədii söz toplusuna filologiya elmləri doktoru, professor Maarifə Hacıyevə ön söz yazmışdır: "Gözəl şeir çələngi". Professorun səmimi qeydlərində oxuyuruq: "Bir dəfə şair Nizami Zöhrabinin Qazax türkcəsindən birbaşa Azərbaycan türkçəsinə çevirdiyi şeirlərini oxuyurdum. N.Zöhrabi həmin şeirləri və onun müəllifini Azərbaycan oxucusuna tanıtmıq kimi nəcib təşəbbüsə girişmişdi.

Şeirləri oxudum. Onlar nəfis düzülmüş gül çələnginə bənzəyirdi. Bu çələngdə başlıca mövzu Qazax türklərinin yüz illər boyu yaşatdıqları milli-mənəvi dəyərlər, Qazax

"Yaradan sevgi ilə xalq edib insanları"

ədəbiyyatının tarixi qaynaqları, bu ədəbiyyatı ərsəyə gətirən ədəbi simalar, ülvî məhəbbət, tarixi şəxsiyyətlər, təbiətin əvəzsiz möcüzələri, doğma torpaq, yürd-yuva sevgisi, övlad-valideyn, ailə, dost münasibətləri, nəhayət Qazax türklərinin başını uca edən Dövlət müstəqilliyidir". Göründüyü kimi, Maarifə xanım kitabın məziyyətlərinə varmağı bacarmış, poetik nümunələri barədə dolğun, bitkin rəy yazmışdır.

Qeyd etdiyimiz kimi, bu şeirlər G.Mutanov yaradıcılığı

Zaman keçər,
İnsan köçər.
Ancaq yenə də yaşayar -
Dəyişdirib yeni nəsillərlə yerini.

"Təravət" şeirində müəllif filosofyanə şəkildə mühakimə yürüdür: O, təbiət hadisələri ilə cəmiyyət hadisələrini müqayisəli şəkildə əlaqələndirir.

Burada şair-filosof insan obrazı yaradıb və təbiəti önündə fon kimi verir. Əslində insan təbiətdən, təbiət insandan rəng alıb.

ticəyə gəlməyə vadar edir. Axı, böyük ölçüdə söz sənətinin də əsas missiyası, qayəsi inama çağırışıdır.

Vaxt ortağ, hər şey ortağ,
Ancaq yoldur tək olan.
Olsa həyat, qayə tən,
Olmaz suda boğulan.

Dəqiq elmlər sahəsində çalışan, böyük uğurlar qazanan G.Mutanovun başqa şeirlərində də hadisələrə özünəməxsus fəlsəfi yanaşma müşahidə olunur. İstər lirik mövzular olsun, istərsə də ictimai, təbiət mövzuları. "Kamil adam", "Bəzilərinin həyatı", "Xasiyyət oxşarlığı", "Gələcəyin mənzərəsi", "Könül yarası", "Yanıdayam mən sənə", "Ümid", "Gecə ilə gündüz", "Könül quşu", "Ömür kitabı", "Müqayisə", "Müdrək Abaya", "Başçı qaz", "Üfüq", "Allahın işi", "Bu köç", "Qumdakı iz", "Əhval", "Dan", "Fırtınadan sonra" və s. onlarla nümunə bu qəbildəndir. Bütün bu tipli mövzuların başında Yaradan və Yaradılan dayanır. Adını çəkdiyimiz "Müqayisə" şeiri səkkiz misralıq lirik parçasıdır, sevgi-məhəbbət mövzusunda. Di gəl, şair iki gəncin aşılığını kənara qoyub, əbədi eşqin tərənnümünə girişir:

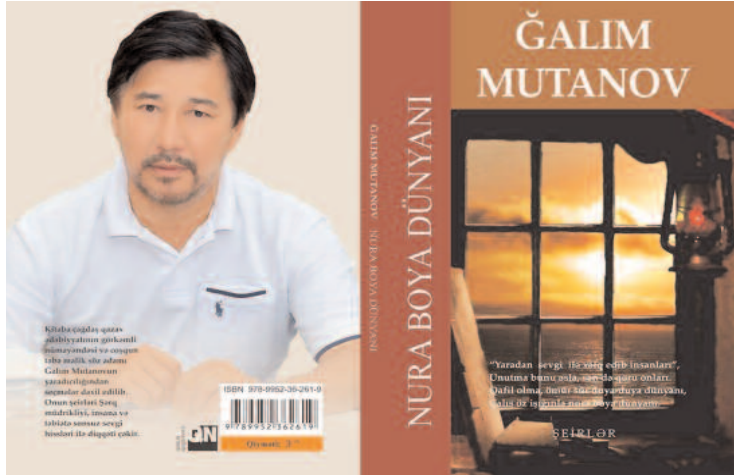
Səmada Ay, yerdə sən..
Eylədim müqayisə.
Sən Aydan da gözəlsən,
Dedim sözümü kəsə.

Lazım deyil Ay mənə,
Ona şərkdir hər kəs.
Ver nurundan pay mənə,
Edər şöln mənə bəs.

Müxtəlif dövrlərdə yaşayan nəhəng zəka sahibləri insanı təbiətin əzəli və əbədi parçası hesab edirlər. Bu mövzuda şeir yazmaq cəhdi bəlkə də tapdağ mövzuda hansı uğura nail olmaq deməkdir. Haqqında bəhs etdiyimiz ədib qətiyyənlə bundan çəkinmir. O, təbiətlə cəmiyyəti müqayisəli sürətdə canlandırır. Törəmə insanın simasında üstünlüyü ona verir. Təbiəti Allah yaradıb, deməli, insana istedadı da bu fəvqəlvüvvə bəxş edib. "Kimin ki, duyğusu, hissi kəm olsa, bu geniş dünya da gələr ona dar" - söyləyən şairin sonda gəldiyi nəticə də maraqlıdır, poetikdir.

Təbiət nə qədər paylaşısa yenə,
Tükənən deyildir bu dərs, bu ehkam.
İnsan əxz etdikcə çox bilikləri,
Olar hər atdığı addım da möhkəm.

"Nura boya dünyanı"
ışıqlı, mənalı, duyğulu fikirlərlə doludur. Bu, Almatıda yazıb-yaradan Qazax aliminin, şairinin Azərbaycanda nəşr olunan ilk poeziya kitabıdır. Qədəmləri sayalı olsun, deyirik!

ğından seçmələrdir. Ancaq iki başlıq altında toplanan ("Zaman və mən", "Mən gəlirəm") bədii parçalar müəllif haqqında kifayət qədər təsvir yaradır. Qazax şairinin əsərləri obrazlar, zərb məsəllər, atalar sözləri baxımından zəngindir, bu, şivənin nə qədər digər türk ləhcələri ilə həmahəngliyini ifadə edən konkret dəlillərdir. Məsələn, kiçik "İt hürər" şeirini götürək. Məlumdur ki, Azərbaycan dilində məşhur "it hürər, karvan keçər" atalar sözü var. Görünür, bu zərb-məsəl Qazax türkləri arasında da geniş şəkildə işlənir və bu bir daha iki qardaş xalqın dillərinin nə qədər yaxınlığını təsdiqləyir.

Karvan gedir,
İt hürür.
Hərəkət edir köç,
Uzaqdır onun getdiyi yer.
İt hürdü deyə,
Dönməz karvan geriye.
İtlərin məqsədi var:
Olsun sahibləri xəbərdar.
Karvana cumaraq itlər,
Ağız atıb dişləyərlər.
Karvansa gedər durmadan,
Səmtini burmadan...

Əlbəttə, söhbət itdən və karvandan getmə də, ictimai motiv cəmiyyətdir. İnsanlar arasında gedən mübarizələr, bir-birinin işinə yerli-yersiz müdaxilələrdir. Bu onu, o bunu bəyənir. Yaxşıyla pis, xeyirlə şər, qarayla ağ daim çarpışmadadırlar, biri digərinin kölgəsini qılınclayır. Şair demişkən, "bu fani dünyada" zaman keçər, hər şey köhnələr ("Zaman") - münasibətlərdə də, qəbul elədikləri qərarlar da, məruz qaldıqları maneələr də.

Nəzakətin
Çiçəklərin şüasi kimidir.
Bəyazlığın
Zirvələrin qarı kimidir.
Şəffaflığın
Çeşmələrin suları kimidir.
Gözəlliğin
Qu quşlarının şəkli kimidir.
Özəlliğin
Günəşin şölesi kimidir.

Cəmi üç bənddən ibarət "Tale" şeiri də bu cəhətdən xarakterikdir. Şairə görə "Zaman ilə ölçülməyən heç nə yoxdur bu aləmdə", çünki həmişə zaman və məkan içindəyik, köçərkən isə "vida edərsən məkana, zamanı yetişən dəmdə" - bax, son etiraf budur. "Göylə Yerin arasında" qərar tutan insan sanki Yaradan tərəfindən buna məhkumdur. Şair bu qısa, mənalı şeirinə elə gözəl məzmun, hikmət donu bığib ki, təşbeh və obrazlarına heyran olmamaq mümkün deyil.

Təkcə ruhun ucar göyə,
Torpağa girəndə tənin.
Soruşular ömür yolu,
Tale adlı ifadənin

"Zaman gəmisi" də eyni mövzunun əks qütbudur. Bu axarlı-baxarlı, keşməkeşli dünyanı dənizə bənzədən müəllif mövcud zamanı, vaxtı isə gəmi kimi səciyyələndirir. "Hər kəsin həyat yolu bəllidir bənizindən" söyləməklə məlum, bəlli tərəfi pessimizmin, bədbinliyin son həddi kimi dəyərləndirən şair qaranlığın içində, ölüm məqamında işıq axtarışındadır. Çünki burda sənişinlərin taleyi eynidir. Nikbin ovqat, əhval-ruhiyyə axtarışı Mutanovu konkret nə-